

Изази недијом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ₰, на по год
3 ₰, на четврт године 1 ₰,
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т З А П О Л И Т И К У И К Њ И Ж Е В Н О С Т .

Претплата шаље се у
плаћеним писанима непо-
средно администрацији „Гл.
Црногорца“ на Цетине, а
може се и картом улт-
вицом на пошту у Котор.
Дописи шаљу се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају

За огласе плаћа се од
реда 5 новчића. За све и
на дуже вријеме мало.

ЦЕТИЊЕ, 19. Јануара.

Грозни удар судбине за-
десно је Узвишеног Владао-
ца сусједне нам пријатељске
Државе, Његову Монархију
и Његове Народе.

Прејемник старославне
Династије Хабзбурга, Њего-
во Ћесарско и краљевско Ви-
сочанство Престолонашљед-
ник **Рудолф**, син јединац Ње-
говог Величанства Ћесара и
апостољског Краља Аустро-
Угарског, јуче је у јутру на-
прасно испустио своју племе-
ниту душу.

Тежак је сваки удар суд-
бине; по грозан је онај, који,
као гром из ведре неба, по-
сред блаженства и спокојне
тишине свакидашњег живо-
та, изненада у највише вр-
ховне удари и из темеља ши-
чупа бића, на која су мили-
они надања цупе погледе
упирали.

Такав је удар, о којем је
овдје тужна ријеч.

Од ужаса његова милио-
нима се срца потресају, а бо-
лови горки шире своје ва-
лове далеко, далеко иза гра-
ница, које је удар непосред-
но дохватио.

И да пијесмо сусједи, чули
бисмо жестину његову; а као

сусједи, као пријатељи чује-
мо је у толико више.

Дијелимо прије свега као
људи бол оца и мајке за си-
ном јединцем, тужне љубе
за милим супругом, драгијех
сестара за братом рођеним;
дијелимо га искрено, потпу-
но, јер је то бол неописани.
рана љута која се не да пре-
бољети, туга неизмјерна,
која величанством својим
осваја срца свакога бољећег
човјека.

Као Црногорци дијелимо
бол Моћнога Пријатеља на-
шег Узвишеног Владаоца и
Његовог Свијетлог Дома, ди-
јелимо га с онијем искреним
болним учешћем, с којим смо
увјерени да је данас вас обу-
зет наш Узвишени Господар
и цео Његов Владачки Дом
према једном жалосном до-
гађају, који је у црно увис
Његовога доброг Пријатеља
Њему и Његовом Дому као
и Црној Гори вада добру
рада и благо наклоњена.

Као сусједи дијелимо бол
пријатељских нам Народа
Монархије, пред којима се
данас на мјесто живог обли-
ка сјајне узданице и најбо-
љега надања на висини Прије-
стола, отворио црни јаз праз-
нине, прогутаву себи челекку

стародавне им Династије,
Нашљедника који је превази-
лазио најсмјелија очекивања,
Царевића узвишена духа
и благородна срца, човјека
у ком се је племство крви
тако складно спајало са
људскијем врлинама.

И данас нам је пред очи-
ма жива слика високога по-
којника из онога доба, кад
је прије неколико година, не
жалети трудна пута уз су-
морни стрми Крстац, пун
младићске снаге и заноса,
а у свијести великих и теш-
ких задатака који га чегају,
са својом младом љубом
дошао да походи наш Свијет-
ли Двор и да очима својим
види овај мукотрпни народ.

У скромном, али топлим
и срдачном дочеку, који му
овдје би приређен, могао је
не само опазити колика се
цијена плаћаје на почаст,
коју нам је својом високом
посјетом указао, него је могао
црпети и понијети са собом
увјерење, колико је народ
овај, са својим Узвишеним
Владаоцем на челу, вољан
да пази и поштује своје до-
бре сусједи и да притврђује
залог и јемства добрих и
пријатељских односа с њима.

То увјерење будућег

Владаоца Моћне нам сусјед-
не Монархије било је за нас
драгоцјеност велика, а та
драгоцјеност данас се у гроб
полаже заједно с Онијем,
који ју је у срцу свом носио.

Али она погинути неће
и не може, док је Дома
Петровића на овој страни, а
на оној док је мудре главе,
која са толико бриге и савјес-
ти руководи дјела Моћне
Царевине, и духом својим
напаја многобројне огранке
и изданке стародавне му
Династије.

Она ће се и даље њего-
вати, прије свега на велику
корист ове многонапаћене
земље, којој су добри прија-
тељи и сусједи највиша
потпора.

А уцвијељени отац и
мајка са високом родбином,
тугујући за милим покојни-
ком, нека нађу утјехе у
скрушеном предању вољи
Свевишњег, у љубави и
оданости својих вјерних На-
рода који ће се сад још ви-
ше стиснути око Пријестола
Њихова, у живим симпати-
јама и искреном болном сау-
чешћу својих многобројних
пријатеља у свијету.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

Букурешт, 14 јануара. — У
сабору је одбијен са 100 прогив 56
гласова предлог да се успоставе сло-
бодни пристани у Галацу и Брајили.
Тим гласовањем означен је коначни
расцијеп међу конзервативцима, јер
један дио њих подупиру владу, а
други остају вјерни предсједнику
Катарцији.

Берлин, 14 јануара. — Поглавница
поморског одјела у сјеверном мору,
подадмирал Голц, постављен је за
врховног адмирала.

Париз, 14 јануара. — Агенција
Хава јавља да се експедиција Ачинов-
ева искрпала ноћу ненадно у залијев
Тадурах. Ни талијанске, ни францус-
ке ратне лађе, не опазиле штогод
сумњива.

Беч, 15 јануара. — Приликом
дапа рођења њемачкога цара, био је
објед у Хофбургу. Ћесар је пано у
здравље Вилхелмова. На обједу бијаху:
њемачко посланство, нашљедник ау-
стријски, министри и многи Ћесарски
доглавници.

Берлин, 15 јануара. — Царевни-
ско вијеће отпорило је колопијални
предлог одбору састављену од 21.
члана. — Бизмарк је живо бранио тај

предлог и настојао да се одмах за-
вргне расправа.

Букурешт, 15 јануара. — Ушљед
јучерашњег гласовања, Катарција и
Вларемберг дадоше оставке, први као
предсједник, а други као подпредсјед-
ник сабора. У понедјељак ће се устро-
јити нови кабинет.

Париз, 16 јануара. — Јучер је
свршен избор посланика. Уписанијех
бирача било је 568,697, а гласовало
је њих 435,860. За Булапжера гла-
совало је 244,070, а за Жака 162,520.
Остали су гласови подијељени на разне
кандидате. Буланже је, дакле, изабрат.

Рим, 16 јануара. — Око 1000.
особа састаше се да прославе успомену
битке на Дижону (1871-ве). У тој
прилици, због жестокијех говора, ум-
јеша се полиција, те настаде метеж и
тучња, у којој се ранило неколико
полицајаца. Шеснајст људи би уап-
шено.

Будапешт, 16 јануара. — Три
хиљаде ђака састаше се да једноглас-
но протестују против новог закона,
који тражи да добровољци у војсци
морају бити испитани из њемачкога
језика. Ђаци изјавише жељу да се
установи народна војска. У осталом
владао је потпуни ред.

Берлин, 16 јануара. — Приликом

царева дана рођења дошао је овдје
Саксонски краљ. Цар је поставио
принца Хенриха за капетана у ратној
мрнарници, а за пуковника у војсци.
У прогласу војсци, сјећа се топлијем
ријечима свога оца и додаје да ће
радити за своју војску и народ као
што је радио његов дјед, Цар Вил-
хелм.

Беч, 17 јануара. — Стигла је
вијест из Биограда да је одгођен на
неколика дана састав новог радикалног
кабинета. У дворју је био објед у част
члановима одбора за преглед устава.
Краљ, говорећи о министарској кризи,
изјави да је намјеран до неколико
дана измијенити кабинет.

Рим, 17 јануара. — Отварајући
парламенат краљ рече да је пословање
које се парламенту спрема сасвим у
духу мира, али да поред тога треба
хитну бригу обрнути на војску и на
ратну мрнарницу. Говорећи о доласку
цара Вилхелма у Рим, рече да је ца-
рево путовање доказ јаке везе, којом
се Њемачка и њезин цар везују уз
Италију и њенога краља, и да је та
веза јамство за мир, који Италија и
све остале државе живо желе. „А ја
тврдим да ће се мир уздржати“ за-
врши краљ.

Петроград, 17 јануара. — Синоћ
је била прва дворска играња у зим-

њем дворју. Бијаху и црногорске кње-
гињице. Царица је плесала са посла-
ницима њемачким, турским и аустро-
угарскијем, а цар са госпођом Морје-
ровом. На вечери Швајци је сједио
с десне стране царичине, а Шакир с
лијеве.

Париз, 17 јануара. — Данас ће
Флоке поднијети предлог да се успо-
стави скрутинијум по окружијама. У
четвртак ће објаснити заједничку по-
литику кабинета. — Синоћ око шест
стотина ђака спалише Булапжеров лик
на сорбонском тргу, те настаде граја
и вардања пред Сорбоном као и на
мобертову тргу, гдје ђаци хтједоше
приредити исказе. По другијем краје-
вима вароши мир је, а ни у новинама
нема жестокијех ријечи.

Беч, 18 јануара (предата уред-
ништву у 9¹/₂ ура ноћи). — Из Мајд-
линга близу Беча, гдје је Нашљедник
Ерцхерцог Рудолф прекосноћ у лов
пошао био, стиже нам овога часа пре-
немили глас да је напрасно умр'о од
напље.

Будапешт, 18 јануара. — Синоћ
су ђаци изазвали испред, те је било
више сукоба са полицијом. У поноћи
је мир успостављен.

Рим, 18 јануара. — Бјанкини
је поново изабрат за предсједника
парламента.

Париж, 18 јануара. — Буланже је разаслао писма својим бирачима, у којим им захваљује ради повјерења. Писма су иуна уврједне републиканцима на влади. Буланже прориче да ће се сабор брзо разићи и изјављује да је народна републиканска странка по сада на чврсту темељу.

Беч, 19 јан. — Вапредно издање службеног листа „Винер Цајтунг“ а дирљивим изразима намијењује дубоко опће саучешће родителјима високог покојника, као и цијелом царском дому, због тешког удара судбине, који је потресао све народе монархије. За тијем саопћава да наследица са неколицином званица прекојуче отишавши у лов у Мајдлинг близу Вадена, још јуче осјећао се мало слаб, те с тога није могао бити на породичном обједу у Хофбургу.

Цијело је грађанство пријестолнице дубоко дирнуто и дубоко саучествује. Чим се жалосни догађај објавио берза се затворила, и остаће затворена данас и сјутра. Такође се одмах распустило царевинско вијеће; обдворска позорница и сва остала обустављена намињене представе. Многе куће истакосе црне заставе. Бечки опћински начелник и подначелник приказаше се по подне у уред дворског врховног маршала, да му изјаве најдубље саучешће у име бечког грађанства.

Кад се јутрос гости окупише а видјеше да Наследица не долази, знајући пак да бјеше мало слаб, потражише извјештај о његову здрављу, али их пренерази ужасни глас да је наследица душу испустио. Као гром из ведре неба стиже црни глас у ћесарски двор. — Овијем, официјални извјештај уништује сва нагађања вечерњих листова о другим узроцима смрти наследица, као да му се је исретни какав случај у лову десно.

Беч, 19 јануара. — Официјално је утврђено да је наследица преминуо између седам и осам ура из јутра, од кашље, у ловачком дворцу у Мајдлингу. Говори се да ће тијело покојничко-во стићи у Беч око уре по подне. Распоред за укол установиће се сјутра. Сви чланови царске куће бјеху данас у двору да искажу своју жалост. Никховијем Величанствима као и Великој Војвоткињи Стефанији. Послије подне био је паник цуницаје и сви посланици страних дворова да изјаве дубоко сажалене грађу Калиокију. Универзитетски сенат одлучио је да се прекину предавања, а сјутра ће установити којим начином да се некаже жалост. Опћинско вијеће бечко састаће се сјутра у вапредну сједницу. Депутација берзе изјави своју жалост и изјави да ће берза бити затворена такође на дан погребца. По подне и с вечера силна гомила ожаловљена народа станила се испред царског двора. Све забаве и странке, што обично бивају уз месојеђе, обустављене су.

Минхен, 19 јануара. — Кнегиња Гвезда и Кнез Леополд кренуше пут Беча.

Берлин, 19 јануара. — Царевинско вијеће у трећем читању примило колонцијални предлог без измјене.

Беч, 19 јануара. — Сви аустро-угарски листови доносе чланке, а страни листови доносе телеграма, пошени од неколико хиљада ријечи, којима исказују тугу ради смрти наследица и хвале његове врлине. Цијела аустро-угарска држава да наликуне једној великој кући у жалости. Све покладне забаве обустављене, послови застали. Тесар и ћесарица, ерихериози бјеху данас да се помолу Богу крај тјјела покојничкова, које се налази у наследициној ложници. Спровод ће бити, по прилици, у сриједу.

Будапешт, 19 јан. — Предеједник сабора и магпатеког дома, пошто дирљивим говорима обзанишише догађај, бјеху овлаштени да у име сабора накажу пожаловање цару. Предеједник сабора напомену разне гласове што се пројосе о смрти наследициној, те их опроврже увјеравајући да је покојник преминуо од кашље на срцу.

Магпати одлучише присуствовати спроводу и сагореће.

Берлин, 19 јануара. — Предеједник сабора говорићи о жалосном догађају у Бечу, рече: Аустро-Угарска, која је у најближој вези са паном отаџбином изгубила је наследица пријестолца, наш цар одао пријатеља, наша земља топла пријетану! Предеједник је овластно њемачко посланство у Бечу да некаже пожаловање њем. сабора.

Берлин, 19 јануара. — Предеједник царевинског вијећа говорићи о смрти аустр. наследица, рече: он, пријатељ из младости нашега цара, син једини Франца Јосифа, највјернији савезника нашега владара, нијена нада, сад изгубљена, народа, који нам је близу ради заједничких интереса! — За тијем је предеједник овластно њем. посланство у Бечу да некаже ауст. влади дубоко сажалене царевин. вијећа.

Беч, 19 јануара. — Укол наследициков биће уторник у четри уре. По жељи ћесаровој укол ће бити прост.

Берлин, 19 јануара. — „Рајхсшпајгер“ је добио чланак пожаловања приликом смрти Рудолфове, у коме цар њемачки губи пријатеља веома љубљена.

Беч, 20 јануара. — „Винер Цајтунг“ (службени лист) у неслужбеном дијелу, каже: јучерашњи извјештај о смрти наследициној осниваху се на прво казивање оне чељади и ја је најближе била покојнику. Те особе, развртнувши врата од себе, нађоше наследицину мртву у своме кревету. На теме првом упечатку основа се сумња да је умр'о од кашље. Али професор Видеркофер, хитно позван у мајдлински дворца, констатова велику рачу на глави, од које је одмах морала наступити смрт. Рана је била од пушке, а крај кревета нађен је револвер са једним испражњеним метком. Сумње нема да је наследица умр'о од своје руке. Пошта неке слуге бјяху у оближњим кућама, а слуге аташиране особи наследициној бјяху примили наредбу да спреме што треба за лов, те се одмањли од дворца, нико није могао чути пуцња. Комисија законито састављеној би наређено да испита догађај и узгредним околностима. Неке особе из најближе околине наследицинове, од неколико недеља сважаху многе знакове нервозног раздражења при њему, те треба мислити да је овај грозни догађај последица тренутне душевне болести. У осталом од немог времена наследица се често жално да га глава боли, а ту је главобољу — као што сам говораше — почео осјећати отиад је јесенас с коња пану. По влаштој наредби наследициној крило се тај догађај — на име да је с коња пану.

Беч, 21 јануара. — Све фракције парламентарних клубова једногласно гласаше израз жалости, коју им је проузрочила смрт наследицикова. — Новине причају како је покојник у последице доба предеједњао свој скорни свршетак, како га мучаху црне мисли, и у опће да се видјела на њему велика црновозла раздраженост. Што се тиче нада с коња, прича се да је то било у новембру, кад је једном јахао у Лаксенбургу. По тада се наследица жално на јаке болове у глави, али није тражио помоћи у лекара, премда су болови трајали — Тесар је примио пожаловања готово од свију владалаца. Такође државници брзојавише Калиокију. — Тесар је одредио да спровод буде у уторник по подне у уском кругу породичном, те с тога од страних лица владалачких домова присуествоваће само белгијски краљ и краљица.

Берлин, 21 јануара. — По војничким њемачким листовима, принц Александар Батемберг тражио је сам да буде отиуштен из р тимената тјелесне гарде и хесенкијех драгона.

Беч, 21 јануара. — Службени лист доноси лекарко мишљење анатома Базана, који је раскрутио тијело наследициково. Базан тврди да је наследица умр'о од хитца из револвера, који је, без сваке сумње, покој-

ник сам у себе одапео. Зрно је пробило, лобању, згњечило предњи дио мозга, те је смрт морала настати с мјеста. По многијем патолошкијем знацима оправдана је претпоставка да се наследица убио у трену поманности.

О 50-годишњици Текелијина завода.

Говор Стевана В Поповића надзорника завода у свечаној сједници српске православне општине пеншанске, држаној на св. Саву 1889.

Преузвешени господи предеједниче Славна скупиштина! Поштовања публично Срећан сам што сам и као еши и као старешина ове велике српске задужбине доживио овај епохални дан у њезином животу и развиту. Али као што ни једна људска срећа није савршена, тако није ни моја; јер уза сву срећу и радост моју ја морам да жалим што ми није Бог дао да сам бар данас златоует те да могу у овоме часу, а пред овако свијетлим збором, да некажем све оно што врм не само у срцу моме, не само у срцима браће моје но заједничком нам оцу и добротвору Сави Текелији — исто у хиљаде хиљада српских срцаца, која данас уз највећа српскога просвјетитеља захвалимо помену и најдирективнијег српског народног добротвора.

Но има часова у људскоме животу кад и најслабије око мора да гледа у јарко сунце — када и нијема уста морају да тумаче оно чим је срце препуно.

Таки је час ево наступио данас, када ево ова велика српска народна кућа сва трепти озарена славом свога творца — када и сваки камен у појзи слави и узноси рјешито неумрла дјела његова.

Осамнајести вијек ваља записати златним словима у историји српскога народа. Тај нам је вијек родио све великани, који чине епоху у нашем животу.

У прошлеме вијеку родили су се Карађорђе и Милош који ослободише Србију и основаше српску народну државу; у прошлеме вијеку родили се Доситије и Вук, који ослободише српску народну књижевност; у прошлеме вијеку родило се и Сава Текелија који је ослободио едне српске умове од таме незнања, и ударио темеље српској народној култури.

За потомке је често пута врло поучно завршити у уму раднишцу великих духова, те отуд изијети заметке потошких славних им дјела.

Сава Текелија је у српском роду велики, епохални човјек — на допустите да из раднишце његовога духа изиђем пред вас лекцијне само пека црте.

Рођен у породици од стране славној са одличних бораца које је племе Текелија кроз три кољена дало домовини, српскоме роду а послода чак и великој Русији — шта је природније било него да и Сава Текелија нестане на дому и отишину, да ту живи и чини оно што су му и дједови чинили? Али — неодољива жудња вукла га је за науком у свијет. Текелија је од прве до последице школе био увијек међу друговима први и најодличнији љак; њему није било доста оно што школа учи — он се мимо њу образовао толико и дотле, да је отуд постао један од најученијих и најобразованијих људи свога доба.

Кад је Текелија одлично свршио камералистичке науке у Бечу, правничке у Пеншти и постао год. 1776 као први православи Србин доктор права — већ је добар глас шиоо далеко пред њиме.

Ступив на поље јавнога рада — он рад тај не врши из себичне цијели, но да њиме користи домовини и своме народу.

У архивама угарске дворске канцеларије и земаљскога сабора; у заненицима нашега народнога конгреса од 1790 има и по и препуно доказа, да је Текелија вјерно био одан својој угарској отаџбини и да је жарко љубио свој српски род.

Још г. 1790, дакле готово подесет година прије него што ће Текелија основати ову своју задужбину, још као млад човјек, довикује он у својој историјско-зламентној бесједи на темпшварском сабору своме народу ове значајне ријечи:

„Јер еретан је у данашње вријеме онај народ, који у средњи својој има људи, које су велики дух и силно заслуге њихове до оног степена части подигли, на коме сународницима својима могу од користи и против туђих угњетавања код владара посредници и жестоки бранници бити.“

Ко да не види у овом родољубивем уздаху бол младе душе која вапије да се подиже у народу српскоме интелегенција — ко да не позна у овим ријечима заметак оних потоњих просветних установа, које Текелија основа да њима образује народу своје интелегенцију?

Текелија је исто тако живо осјећао у старости својој да је дужан да допринеси да се шири просвјета у народу нашем када је оно год. 1836, ступио на чело обновљеној „Матици Српској“ позајмио јој своју ученост, свој угледа и уилив те тиме неуморним радом раширетио из овог залужног књижевног друштва нашега све оне високе страсти, које су га довеле биле до на ивину пропасти.

Сваки велики човјек има у животу и раду своме по једну остворну мисао, идеју једну, којој посвећује сав живот свој, сваки тренутак рада свога и то у тој мјери, да та основна идеја даје карактеристично обилежје цијеломе човјеку.

Текелија је посветио живот и рад свој ширењу просвјете у роду српскоме.

Тој идеји својој служио је он када је год. 1790. као вођа мањине народног конгреса темпшварскога тражио да се политичког народа права Срба обезбеди уз привилегије владара и угарским основним законима; тој идеји жртвовао је он и чиновничку каријеру своју, када се после као секретар угарске дворске канцеларије уватио у коштац са себичним хијерархом свога народа; тој идеји у првој ради је када је елао своје зуде са пужним новчаним средствима у Србију да се пађу на помоћи „везду“ и народу српскоме на осветку српске слободе и независности; тој идеји служио је он када је подпомагао књижевна подухва генијалног Томе Павловића, када је настао да се занови неплотном борбом историсана снага „Матице Српске“ — а тој основној идеји свога живота жртвовао је у последицим данима живота свога и све огромно имање своје, зна се из смјера његовог: да установи просвјетне фондове којима би се српски синови изражавали за ваљане свјештенике, интелегентне војнике и способне грађане.

Да је Сава Текелија живио за просвјету свога рода некажао је он најочитије „Спователним писмом од 21 августа 1838“ којим је основао ову велику задужбину своју — завод свој за изражавања даровитих али сиромашних синова рода свога у грађанским занимањима.

„Смотривши с једне стране изузду благодјетних заведенија за распрострањеније просвјетенија међу родом српским — који ми је свагда на срцу лежао — с друге стране пак увјерен сунти да сами чрез израженије и наш народ к чести, слави и вејаком благополучију доијети може — из једне једине љубави к милом ми роду у овом сл. краљ. граду Пенште гдје се свеучилиште навод, прибавио сам до у тако названој вел. креста улици — овај лијени дом у коме данас славимо бесмртног оснивача — под чишлом 276 и овај дом као народне основатељство установљавам за вјечноје обиталиште убогих учеников у свеучилиште у Пеншту приходјашњих.“

Јесте ли гледали кад год етогодишњи раст у шуми — јесте да је једар, да је диван? — На инав пузају уз њега црви и бубе. Знате из историје свијета да су велики људи имали својих сићушних противника, који су били према њима што црне враке према свијетломе сунцу.

Ко је год млатинума, тога шибље и прорашће бије по погма.

И Сава Текелија био је млатинума првога доба. — Кад се оно заузимао да се одобре и извду закључити нашега конгреса од 1790. те да митрополит, епископи и манастири годнише оно што су свечано а и саборно завјештали на просвјету свога рода, — онда су ниске и себичне душе напутале, да то Текелија чини за то, што он није постао митрополит. Када је он хтио да оспује семинариум ха боље израженије народних свештеника, етајало му се пут са етојним препријека.

Према овиме препонама које су биле јаче од њега, он је сву своју бригу уредериједио на оне своје задужбине, којима је хтио да израженије младих Срба у грађанској и војничкој етруци.

Ко је год пратио шта је све Текелија учио док је био на великим школама у Бечу и Пеншти и изучавао на своме трипуташнем путовању по Русији, ко узме да загледа у његову одабрану библиотеку и проучи оне силне гласе у појединим књигама — тај ће бити увјерен: да је Сава Текелија био један од најученијих Срба; ко припази каквом се необичном генијалношћу Текелија одликовао у своме раду: чиновничком, војничком и саборскоме; ко погледа каквом је бригом и стараше Текелија уређивао материјалне однонаје своје породице — тај зашјело бити мора увјерен: да овако учен, овако генијалан, овако штедљив човјек, као што је био Сава Текелија, није био упућен на то да му други даје правац, којим ће се он на дједу показати, колико је одан својој домовини, колико љуби род свој.

Текелија је био главом већи од својих савременика а да их је свеколике надмашио и најплеменитијом љубављу — родољубљем — томе су најјачији докази ове двије огромне фондације његове: ова наша грађанска, којом је 40 година дана родољубиво управљала честита „Матица Српска“, о којој се сада бринете Ви, господо чланови наше овдашње славне општине — и она тамо војничка у Сријемским Карловцима, о којој се брине српски митрополит-патријарх са управом народних фондова.

Фонд овога Текелијиног васпитног завода изасен данас — осим овога што вриједи ова велика и она мала заводска кућа — 240 хиљада фор. главнице, коју државна блајиница издаје на приклад.

СТИЈЕНДИНСКИ ФОНД САВЕ ТЕКЕЛИЈЕ У

Ср. Карловцима достигао је крајем године 2887. своту од 581,312 фор. и 18 новч. а како из устога према правилима не издаје на стипендијесте и друге трошкове ни 6080 ф. годишње, то ће овај фонд за двадестину година достићи према намјени Текелијиног милион и сто хиљада фор. те ће онда моћи бити нов и обилан извор за подмиривање црквених просвјетних потреба нашега народа.

Не би било упутно да разоноћујем свечаним расположај овога великога и сјајнога збора излажући Вам потребни развитак овога нашега завода од постанка му до данас — читајете ви то ако да Бог да здравља, скорим у опширној књизи споменници, у којој ћу по налогу надзорништва завода, подробије и савјесно изложити све оно што се дде прикупити као драгоцијни податак за овај свијетлао лист наше културне иерорације, на који је Текелија сам својом руком, златним словима написао своју племениту намјену: „Тјукюли учашимся!“

Но допустите ми да смијем овдје само то споменути да је неумрли оснивач ове велике народне задужбине имао испрва ту мисао да ова кућа буде прави „васпитни завод“ те према томе да се тако уреди и устроји, да се у њу примају српска дјеца из малена кад се почну учити и држе у њему све докле док своје науке не сврше да ту онда имају и стан и храну и одјело — то види се из „Основогласног писма од 21. авг. 1838.“ да је неумрли Текелија купио овај дом за становање старијим питомцима, које је за живота свога сам одабирао давајућ им уза стан, огријев, свијећу и и нослугу још 100 фор. годишње цитпоре.

За првих 20 година, т. ј. од 1838. на до 1858. (изузев ратну годину 1848) било је сваке године у заводу по 12 питомаца, а за потоњих 30 било је увијек по 18-орица годишње. Са бројем питомаца повишена је и стипендија прво на 150 фор. а сада на 300 фор. годишње и тада је питомцима потпора да могу лапне плаћати школарину и испитне пристојбе. — Потпором овога завода учили је до сада науке своје њих 240 питомаца — да не бројим амо оних 60 полупитомаца којима је завод давао само стан и огријев.

Од питомаца који су сада у животу, најстарији је питомац завода Василијан Петровић, садањи преосвештени епископ бачки и администратор српске митрополије који је ступио у завод 1 децембра 1839, дакле равно прије 50 година, најмлађи је питомац Димитрије Мушички правник III. године који је ступио у завод 1 децембра 1858.

Кад год сам пролиставао матицу завода у коју се биљеже имена свију питомаца, гроза ме је хватала код оних сиљних крестова којима су обилежена имена и сувине великог броја рано преминулих честитих покојника — туга ме је хватала и при именима оних питомаца за које се не може да чује и пропита јесу ли у животу, али су ми груди набределе радомшћу и поносом при читању имена оних питомаца — који стоје данас у врвим редовима српске родољубиве интелгенције те врше захвалним срцем, радо и вољно аманет свога неумрлога добротвора, радећи на бољатку и напретку српскога рода у свима крајевима гдје год нас има.

Ја не знам, јер не могу то да знам, шта би било данас од нас Текелијиних питомаца, синова ове куће, да нас је завод овај прихватио од наше мале малоче, водно, учно, васпитавао до зрелих година — али кад се загледам у Васе господо и браћо, — почев од ове сијеле главе часног и родољубивог Нестора Текелијиних питомаца — оа дра Љубомира Радивојевића, па до оне најмлађе браће наше — а ја могу ведрим челом и мирном душом рећи: да смо у заводу овом научили се једно од најљепших и најплеменитијих врлина људских а то је искреној и дубокој захвалности према сјени онога великога сина рода нашега, који је био нама други родитељ а цијеломе роду српском велики добротвор.

Скупил смо се дакле у овоме свечаноме часу око овога топлога огњишта српскога — ми старији да загријемо груди своје које нам трију и зебу са многога тешког удеса у животу нашега народа, да се с вама младима подмладимо и прекалимо овим свјетлим и чистим огњем, који ту сво од 50 година дана весталеском ревносту и родољубивом пожртвовањем чували у овојој кући ови, којима је наручио своју велику задужбину славни Сава Текелија, а то су родољубиви старатељи ове куће наша честита „Матица“ и славни општина нештанска, који очуваше ову кућу и дигосе је на овај ступањ, на коме је она данас.

Одужујући се захвалношћу сјени овога оца и добротвора Саве Текелије, коме нека је хвала и слава до свијена, нека ми је слободно да у име синова ове куће изречем овом свечаном приликом и нашу вјерноподаничку најдубљу захвалност и одањост мојном заштитнику куће ове, славногладујућем краљу и господару нашем, и високој државној влади, која очинском бригом подупише све добре умисљаје и

родољубиве подвиге старатеља ове куће честите „Матице Српске“, и славне наше црквене општине.

Завршујући ову своју ријеч обраћам се опет теби, свети и племенити душе, Текелија Сава, — који гледиш рукама свој са висина а у колу својих дичних посљедника. — Опрости свети душе што је проста и неуква бесједа моја, те не могу у овај мах кад су нам груди препуне да одам хвалу теби и славним дјелима твојима достојну.... А што не могу дручке рећи ја — нека мјесто мене пјесма збори!

ИЗ НОВИНА.

Анд. Ђорђевић поставља своју студију у „Браничу“ под насловом: *Богшмићев општи имовински законик за књажевину Црну Гору* овако:

II.

(Свршетак.)

Проста штета (чл. 924); стварна (фактична) штета (§ 819); *damnum emergens*. — в. погину штета.

Пуновластан (чл. 481); потпуно способан за вршење права и за предузимање свих правних послова.

Разврши уговор (чл. 284); раскинути уговор (§ 559).

Разрјешени услов (чл. 940) раскидени услов; *conditio resolutive*; *la condition resolutoire*; *die auflösende Bedingung*.

Расипник (чл. 662); расипућа; *prodigus*; *le prodigue*; *der Verschwender*.

Раставак — алиса (раздјељак). Рачунање времена (чл. 978—986); *computatio (naturalis et civilis)*.

Ризик — (чл. 932) — опасност штете; опасност (§ 658); *periculum rei*; *le risque*; *die Gefahr*.

Рукодавалац (чл. 875); зајмодавац, позајмилец (§ 596); *le prêteur*; *der Darleher*. — узамилец.

Рукодаћ или зајам (чл. 875); зајам (§ 593); *mutuum*; *le prêt (de consommation)*; *das Darlehen*.

Русљив (уговор и т. д.) (чл. 916); раскидљив, порушљив (§ 559); *rescisoire*; *anfechtbar*.

Русљивост (чл. 916); раскидљивост, порушљивост; *rescision*; *die Anfechtbarkeit (Rescissibilität)*.

Сад (чл. 39); засад (§ 281); *planta*; *la plantation*.

Самовољна држина — (чл. 818) — она је „која је добијена насиљем (в), крпном (clam) или каквим пријевањем узвешем (precario) или задржањем“; — неправична државина (§ 200); *possessio injusta vel vitiosa*; *la possession injuste*; *der unrechtmässige Besitz*.

Самовољни држитељ — неправични држилец.

Самопета или засебно одређена ствар (чл. 810); неговјетна или одређена ствар; *species, certum corpus*; *le corps certain*; *die individuell bestimmte Sache*.

Самокупан дуг (чл. 415); солидаран дуг; *obligatio in solidum*; *la dette solidaire*; *die Solidarobligation*.

Самокупност (чл. 937); солидарност; *la solidarité*; *die Solidarität*.

Самокупно — солидарно (*in solidum*).

Самохотан трошак (чл. 826); трошкови ради улепшавања ствари; *impensae voluptariae s. voluptariae*; *les dépenses voluptuaires*; *der Luxusaufwand*.

Својевласт имовинска (чл. 953); способност располагати са својом имовином; *la capacité*; *die Handlungsfähigkeit*.

Слијевање (или сједињење) дуга и дужења (чл. 620); *confusio (consolidatio)*; *la confusio*; *die Vereinigung des Rechtes und der Verbindlichkeit in einer Person*. — в. § 910.

Синсохрана (чл. 32); арзива.

Силка (чл. 133); мала барица (н. пр. од кипе); *lacuna*; *die Pfitze*.

Спојидба (чл. 70—73); спојенење (§ 269); *adjunctio*; *Adjunction*; *die Vereinigung*.

Спрег (чл. 893). „Спрега бива, кад двојица или њих више саставо уједно своју прежну или товарну животињу, особито волове, ради заједничког орања земаља свијех спрегника, или ради других заједничких послова подобне врте.“

Спрежници — уговорачи спреге. Старатељ ипомовић — старатељ (чл. 646); старатељ са помоћи старатељ; *tutor et curator*; *le tuteur*, *le subrogé tuteur*, *le curateur*; *der Vormund*, *der Mitvormund*, *der Curator*.

Старатељство; *tutela, cura*; *la tutelle*, *la curatelle*; *die Vormundenschaft*, *die Curatel*.

Стварна права (чл. 870); чисто стварна права (§ 107); *dominium rei et jura in re aliena*; *les droits réels*; *die dinglichen Rechte*.

Стечник (чл. 835 и 903); прибављач, стичатељ.

Сувлаштина (чл. 832); суевовјина (§ 215); *condominium*; *la copropriété*; *das Miteigentum*.

Сувласник; суопетвеник; *le copropriétaire*; *der Mitigentümer*.

Суврета ствар (чл. 810); замјенљива ствар; *res fungibilis*; *la chose fungible*; *die vertretbare Sache*.

Супона (чл. 892). „Супона је, кад неколико кућа своју животињу или дио ње измијенају, на радијеловини је на струке (млад, овце, козе, волове, и т. д.) свакој струци поставе по пастира, те их све уједно отиреме на нашу, гдје сав гној од помијенаних стоке бива за супоницу заједнику.“

Супоник — (чл. 443) — члан је супоничке заједнице.

Тварна ствар (чл. 871); тјлесна ствар; *res corporalis*; *la chose corporelle*; *die körperliche Sache*.

Тварни дио (чл. 109); реални, фактички дио (у заједничкој ствари).

Тероба или дужност; *modus*; *la mode*; *die Auflage*. *Donatio sub modo*; *la donation modale*; *die Schenkung unter einer Auflage*.

Тековина или течење (чл. 903); прибављаче, стицање; *acquisitio*, *l'acquisition*; *der Erwerb*.

Тековинско удружење (чл. 886). — в. просто удружење.

Тражба (чл. 373); тражење; *der Anspruch*.

Тржна или базарска цијена (чл. 223); ипачина или обична цијена (§ 194).

Ујет — в. услов.

Углава (чл. 494); закључење уговора.

Углавак (чл. 727); одредба у уговору, и. пр. о капању, одуставању и т. д.

Уговор (чл. 905); уговор (§ 531); *contractus*; *le contrat*; *der Vertrag*.

Уговорник — уговорач.

Удруга проста (чл. 885 и 886). в. просто удружење.

Удругарски послови — друштвени, ортачки послови.

Удругарски улог (чл. 888); ортачки дио или улог (§ 729 и 736); *l'apport*; *der Anteil*.

Удружник (чл. 424); ортак; *socius*; *l'associé*; *der Gesellschafter*.

Удружити се (чл. 400 б); задржити се.

Уживање (чл. 156); уживање (§ 374); *ususfructus*; *l'usufruit*; *der Nisbrauch*.

Узајамни уговор (чл. 920); двострани уговор; *le contrat synallagmatic ou bilatéral*; *zweiseitig verbindlicher Vertrag*.

Узајмница радње — (чл. 341) — бива: кад ко позове радника или више њих да му у каквој радњи (орању, копању, жетви и т. д.) помагну с тим, да ће и он њима радњом помоћи кад им требало буде. — Моба је то исто (чл. 345).

Узгредна ствар — в. узгредна ствар.

Узгредни углавак (чл. 518); споредни споразум у уговору или клаузула; *la clause*; *die Nebenbestimmung*.

Узималац ствари у најам (чл. 877). — в. закупник.

Узималац у паруч (чл. 876); поседуопримач; *l'emprunteur*; *der Entlehner*.

Узималац рукодаћа (чл. 875); зајмопримач (узајмилец) или дужник (§ 596); *l'emprunteur ou le débiteur*; *der Schuldner*.

Упис заставе; упис ипотабуланције (ипотеке); *l'inscription*; *die Intabulation oder die Einverleibung in die öffentlichen Bücher*.

Уред (чл. 722); надлежност.

Уредбени закони (чл. 775); диспозитивни закони (§ 13); *les lois dispositives*; *die Dispositivgesetze*.

Уречена тероба или глоба (чл. 936); уговорна казна; *stipulatio*; *poenae*; *la clause pénale*; *die Conventionalstrafe*.

Услов (чл. 939); услов; *condition*; *la condition*; *die Befingung*.

Уступ (чл. 618); уступљење; *cessio*; *la cession*; *die Abtretung eines Rechtes*.

Уступитељ (чл. 903); *le cédant*; *der Ueberträger (Cedent)*. — в. § 867.

Уцјен, на уцјен (чл. 880); одејеком.

Хранилац (чл. 378); чувар оставе (§ 372); *le dépositaire*; *der Verwahrer*.

Штетник (чл. 572); штеточинац, штеточина.

Штетињик (чл. 673); стараник (т. ј. лице које стоји под старатељством).

Биоград, на Арапелов-дан 1888 г.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 21 јануара.

— Невадни и немилни глас о наглој смрти Његова Височанства аустројског наследица пријестола, пропало се по вароши у четвртак (19 о. м.) рано. Истог јутра господа министри и великодостојници црногорски, у парадном руху и сви заједно отидоше у двораци. К. аустро-угарске легације, гдје изјавише господињу министру резиденту Миликовићу своје саучелње. Пред подне дође с Ријеке Њезина Свјетлост Књагиня Зорка Карађорђевић с нарочитом намјером да изрази у ц. к. легацији своје пожаловање. Његово Височанство Књаз и Господар чим је дознао за некретни догађај брзојавно је из Бара бољим ријечима

јавио Своју искрену жалост Његовом Величанству Тесару.

Сјутра дан, у петак, у 10 ура одслужен је у манастирској цркви парастос за покој душе преминулог. Чинодјејствовао је Преосвештени Господин Митрофан уз припомаћ митрополитског свештенства. Тужном обреду присуствоваху: г. цуковник витез Миликовић са секретаром легације господином Карабајићем; господа представници страних држава, који се овдје деснише; господа министри и великодостојници црногорски; циповници, и наставници и повелики број грађана обојега пола.

— Накнадно јављамо да је дан светога Саве прослављен у заводу Царнице Марије. Св. литургију одслужио је новопостављени капелан и катихета у истој институцији г. поп Лука Лончић. После литургије било је освешћење воднице.

(Митрополитска Окружница.) Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит Митрофан разаслао је почетком нове године окружницу подчињеноме свештенству, којом наређује, да се 17 октобра, уочи дана, у ком црква црногорска слави успомену св. Петра цетињскога, као на дан када је Бог спасао Његово Величанство Цара Александра III. са свом царском ъеговом породицом, слажи литургија са благодарственом и кољенопреклоненијем по свијем манастирима и варошким црквама, у знак вјечне благодарности Богу а у славу светитеља Петра.

— Као што смо јавили, на Савин дан у вечер предавао је др Томасовић у дворани Цетињске Читалице о „Св. Сави“, епјеву Никанора Грујића. Пошто је нагласио у своме уводу, како Светосавска успомена и слава Србе тако политички раздробљене на толико држава и странака једним осјећајима одушевљава и уједињава, бацно је поглед на „старину мило“, куда нема ни трага данас каквој народној свечаности, осим црквене, што бједи кауљери врше по празним Неманићким задужбинама. Тијем је дошао на оно велико несљење српско под Патријархом Арсенијем у Аустроју... „Но ако се гдје појавио овај закон копненације, који веле да свијетом влада, то се остварило у српском народу послје је онога несљења у Аустроју, гдје се српски елемент старосједиоци тако оснажио, да је стао живјети својим културним животом, који је донио укупном српству плодова неочекиваних.“ Ту је споменуо умне трудбенике на књижевном пољу и добротворе народне у ошним крајевима, који су засновали повију српску књижевност, и потакли народну просвјету противу туђе просвјете, која је са запада српству пријетила, те је позвао слушаоце, да им ускликну: Вјечна им слава! — Тако је дошао на трећег митрополитског српског пјесника Никанора Грујића, те га је представило кратким изводом из његовог сијева „Свети Сава“, истичући љепоте тога сијева скоро заборављенога. Овај извод и оцјена сијева знаће у првој свесци „Нове Зете“, која се већ итамања. Предавач жали што је ова прва књига тако дивног сијева тако хладно била онда од критике примљена, да се пјесник није могао већ накупити, да га доврши. Узрок тој хладноћи он не може наћи, ако не у ондашњем рату на српском књижевном пољу за Вуков правошце, коме се пјесник противио. Предавање је завршило: „Мени је доста, ако сам у вама, господа, потакао жељу, да потражите ово пјесничко дјело, па да се у њему наживате, као што сам се ја наживао пишући му овај извод; мени је доста, ако сам успио да на првом свечаном светосавском састанку нашем тако истакнем једнога заслужнога умнога трудбеника из оне колијевке новије српске просвјете и књижевности, скоро преминулог старца владике Никанора у књижевности позванотога Срб Милутина, да вас побуди, да му дужну пошту одамо, кличући: Слава пјеснику Св. Саве!“

